

вищої освіти. Ці документи відкрили широкі горизонти для обдарованих студентів і молодих науковців ФРН, дали можливість здобути визнання у світовому науковому просторі.

На зазначеному етапі ФРН приєдналася також до міжнародної асоціації Євро-талант (1988 р.), до якої входило більше ніж 30 національних асоціацій і представників 22 європейських країн. Ця організація займалася питаннями освіти інтелектуально розвинених, обдарованих і талановитих дітей та молоді. Таким чином, процес європейської освітньої інтеграції охопив сферу навчання та виховання обдарованої молоді ФРН, не тільки університетської, а й учнівської.

Висновки. Отже, головною ознакою окресленого етапу в Західній Німеччині є динаміка та поступовий характер змін у меті, завданнях і напрямках державної освітньої політики країни щодо навчання й виховання обдарованої молоді. Типовою для цього періоду є також активна участь ФРН у загальноєвропейській інтеграції в галузі підтримки обдарованої особистості. Незважаючи на наявність наукових праць у галузі навчання обдарованої молоді, існує необхідність додаткового дослідження окремих аспектів із зазначеної проблеми, наприклад, шляхів творчого використання здобутків окресленого періоду в сучасній школі Німеччини та України.

Література

1. Anweiler, Oskar / Fuchs, Hans-Jürgen / Dorner, Martina / Petermann, Eberhard (Hg.): Bildungspolitik in Deutschland 1945–1990. Ein historisch-vergleichender Quellenband. Bundeszentrale für politische Bildung. Bonn, 1992.
2. Fend, Helmut, Sozialer Wandel in Erziehungsbedingungen und Mentalitäten der Lehrerschaft von den 60er zu den 80er Jahren. Eine Pädagogen-Generation zieht Bilanz, Hamburg, 1988.
3. Feyl, R.: Der lautlose Aufbruch. Frauen in der Wissenschaft, Frankfurt/M: Luchterhand, 1989 (3. Aufl.).
4. Mollenhauer 1973: Mollenhauer, Klaus, Erziehung und Emanzipation – Polemische Skizzen, München, 1973 (6. Auflage).
5. Neill 1969: Neill, Alexander Sutherland, Theorie und Praxis der antiautoritären Erziehung – Das Beispiel Summerhill, Reinbek 1969.
6. Picht 1965: Picht, Georg, Die deutsche Bildungskatastrophe, München, 1965.
7. Prause, G.: Genies in der Schule. Legende und Wahrheit über den Erfolg im Leben, Hamburg, 1976.

ПИСАРЕНКО О.М.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У ході навчального процесу викладачі в першу чергу приділяють увагу передачі студентам знань, формуванню умінь і навичок. Це, поза сумнівом, важливо, проте часто залишається поза увагою не менш, а то й більш важливе завдання – розвиток особистості студента. Як зазначає О.О. Мелік-Пашаєв, зміст освіти має підкорятися розвитку особистості тих, хто навчається, бути “антропоцентричним”, а не “предметоцентричним”, тобто необхідно відійти від такої системи освіти, яка визначає, як поводитися з людиною, щоб вона охочіше й успішніше засвоювала зміст освіти, і перейти до того, щоб було зрозуміло, “яким має бути зміст освіти, щоб учень плідно розвивався”[3].

Розвиток особистості тісно пов'язаний з естетичним вихованням, яке сприяє формуванню системи якостей, що дають змогу особистості виконувати функції носія культури, духовності, творчо настроєного суб'єкта суспільних відносин. Розгляду проблем естетичного виховання, його форм і методів присвячені праці багатьох дослідників. Серед них можна виділити К.Д. Ушинського, Б.Т. Лихачова, О.О. Мелік-Пашаєва, Б.П. Юсова, Л.Г. Савенкову.

Мета статті – довести важливість естетичного виховання студентів й окреслити можливі шляхи його реалізації під час вивчення іноземної мови.

У процесі навчальної діяльності викладачі обмежені різноманітними навчальними планами і програмами, тому їх завданням є подати обов'язковий матеріал і відібрати додатковий таким чином, щоб, окрім цілей опанування іноземної мови, робота з ним також досягала б цілей естетичного виховання студентів.

На перший погляд, може здатися, що естетичне виховання і викладання іноземної мови – не зовсім пов'язані між собою речі, однак це тільки, якщо виходити з обивательського, утилітарного уявлення про естетичне як тільки про щось красиве, матеріальне.

Спробу дати відповідь на запитання про те, що таке естетичне виховання, зроблено в працях А.С. Макаренка і В.О. Сухомлинського, які вважали, що “люди різноманітні і виховання має бути диференційованим” і що “кожна дитина – унікальний світ” [2]. Саме вони почали працювати над створенням “етичного стрижня” в людині, при наявності якого вона буде поводитися згідно з етичними законами, вчиняючи правильно не тому, що подумала перед цим, а тому, що інакше вона не може.

На думку О.О. Мелік-Пашаєва, головна мета естетичного виховання полягає в тому, щоб залучити особистість до галузі мистецтва, одночасно розвиваючи у неї здатність естетичного ставлення до життя (здатність сприймати почуттєву зовнішність предметів і явищ як вираз їх неутілітарної цінності і внутрішнього життя, яка споріднена з її власною, і через це усвідомлено переживати свою причетність до світу: інших людей, природи, творів людської культури). Основною умовою розвитку такого ставлення і творчих здібностей тих, хто навчається, є залучення їх до вирішення творчих завдань не тільки в мистецтві, але й у житті: “учень має бути автором”, проте прояв творчої діяльності зумовлений індивідуальністю, рівнем розвитку людини, а також особливостями культурно-історичної ситуації [3].

У.Ф. Суна робить акцент на вихованні естетико-творчого ставлення не тільки до навчання, пізнавальної діяльності, але й до майбутньої професії. Для нас важлива думка, що “навчання – найважливіший компонент системи естетичного виховання студента” і що “гра – важлива форма прояву естетичної діяльності” людини [6].

Поняття естетичного виховання дуже багатогранне і складне, тому немає і не може бути єдиної думки щодо цього питання. Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, ми дійшли до такого формулювання естетичного виховання, що можна реалізувати на матеріалі вивчення іноземної мови. Це цілеспрямований, систематичний процес розвитку людини, який включає освоєння культури країни мови, що вивчається, характерних для неї норм і системи цінностей; розвиток навичок сприйняття і розуміння прекрасного; виховання естетичних поглядів, почуттів, смаку, потреб у створенні прекрасного, а також розвиток дбайливого і відповідального ставлення до навколишньої дійсності; стимулювання проявів творчої ініціативи і нестандартного підходу; наявність необхідних умінь для здійснення компетентного міжкультурного спілкування і навичок ведення конструктивного діалогу.

У результаті здійснення спеціально організованого навчального процесу ми прагнемо до досягнення мети виховання естетично розвинутої особистості (окрім передачі знань, формування навичок і вмінь володіння іноземною мовою), тобто гармонійної особистості, у якої є внутрішній “культурний стрижень”, який дає їй змогу повнокровно спілкуватися з прекрасним і активно брати участь у його створенні, володіти розвинутим естетичним смаком, мати естетичне почуття, гнучкість і оригінальність мислення, а також бути відкритою до здійснення міжкультурного діалогу. Разом з тим це особистість, яка має власну життєву позицію, що поєднується із загальнолюдськими цінностями, нестандартне творче мислення й естетичне ставлення до навколишнього світу.

Значущість ролі естетичного виховання в розвитку творчих начал особистості є безперечною. Сучасні дослідження переконливо свідчать, що інтеграційним показником цілісного розвитку особистості вважається її творча ініціатива.

Ідея розвитку прагнення до творчості є центральною при організації навчального процесу, що йде “в унісон” з думкою О.О. Мелік-Пашаєва, який вважає одним із основних завдань освіти пробудження потреб у творчому вираженні, формування здібностей творчого пізнання у тих, хто навчається. Цю думку підтверджує і французький письменник Р. Роллан, кажучи, що “живе лише той, хто творить. Останні – це тіні, які блукають по землі, які чужі життю. Усі радощі життя – радощі творчості: любов, геній, дія – це розряди сили, які народилися в полум’ї єдиного багаття” [1].

Чому ми наполягаємо на організації естетичного виховання саме в процесі вивчення іноземної мови? По-перше, іноземна мова сама по собі має величезний естетичний потенціал (йдеться про інтонаційний і лінгвокультурологічний аспекти). По-друге, при навчанні іноземної мови викладач має можливість формувати на заняттях художню культуру особистості студентів у єдності знань, ціннісних орієнтацій, смаків, ідеалів; впливати на підвищення рівня естетики поведінки, орієнтованої на “діалог культур”, повагу до точки зору співрозмовника, толерантне ставлення до партнера; розвивати творчі здібності студентів (особливе значення мають творча ініціатива, творча уява, подолання стереотипів тощо).

І.В. Дерюгіна [2] визначає основні напрями естетичного виховання студентів у процесі вивчення іноземної мови (у рамках розробленої авторської педагогічної моделі “Естетичне виховання студентів засобами іноземної мови”), гармонійна взаємодія яких сприяє ефективності виховного й освітнього процесу. Це такі аспекти, як: 1) інтонаційно-образний; 2) лінгвокультурологічний; 3) опора на використання програм поліхудожнього розвитку; 4) підтримка самостійної творчості студентів; 5) комунікативний аспект.

Ідея розкриття краси мови студентам, пробуджуючи в них здатність милуватися мовою, “смакувати” естетичну цінність слова, яке звучить і яке написано, не є новою. Ще В.О. Сухомлинський писав про важливість виховання чутливості до слова і його відтінків, про те, що це “одна з передумов гармонійного розвитку особистості” і що “закохана в красу слова людина стає більш чутливою і вимогливою до естетичного і морального буття навколо себе”. Ми вважаємо, що мові властива музикальність, за допомогою інтонації можна передати настрій, ставлення того, хто говорить, інтонаційно й емоційно забарвлені слова й образи можна зрозуміти, навіть не знаючи мови, тому ми вважаємо за можливе застосування інтонаційно-образного підходу в ході навчання іноземної мови.

Дуже важливо збагатити тих, хто навчається, уявленнями про художні засоби передачі настрою людини, які використовуються в літературі, музиці й образотворчому мистецтві, тобто приділяти належну увагу художньому вихованню студентів. Разом з тим необхідно відзначити, що важливу роль відіграє активна взаємодія різних видів художньої діяльності, а не тільки окремо взятий вид мистецтва. Це так звана “поліхудожня освіта” (Б.П. Юсов), яка передбачає якісний рівень пізнання, де почуттєві елементи становлять змістовну базову основу мислення людини: володіння широким полем різних видів художнього мислення; привласнення різноманітної інформації; характер включення проблеми в процес навчання; можливість швидко переходити з одного виду діяльності на інший; вміння не тільки ставити завдання, але й обґрунтовувати одержаний результат; розвиток креативного мислення і провідних компетенцій [4].

Наведемо приклад реалізації аспекту педагогічної підтримки самостійної творчості студентів. Ефективним завданням є вигадкування студентами історій на сформульовані викладачем теми, а також на вільні теми з використанням активної лексики. Разом із діловими іграми, постановкою “сценки”, написанням продовження художнього твору і роботою над проектами це сприяє розвитку самостійної творчості учнів.

Реалізація комунікативного аспекту естетичного виховання ґрунтується на теорії мовленнєвого спілкування М.М. Бахтіна, який заперечував “вузьке” розуміння діалогізму як суперечки, полеміки, пародії” [5], вважаючи їх “грубими формами діалогізму”. На його думку, діалог має ґрунтуватися на довірі до чужого слова, учнівстві, пошуках глибинного сенсу, на згоді, виході за межі зрозумілого. Разом з тим, на нашу думку, необхідно бути готовим до змін, компромісу, піддавати критиці власну поведінку, аналізувати ситуацію очима опонента, демонструвати любов до людей, відвертість у поведінці, відсутність брехні і тактичних хитрощів. Втілення в життя цього напрямку вимагає виконання таких завдань, як складання діалогів на різні теми і від імені різних персонажів, проведення дебатів і рольових ігор тощо.

Діалог як основа спілкування виступає іще в одній якості – як діалог культур. “Саме на межі різних культур можна вийти за межі життєвих сенсів і цілей, власних даній культурі, при цьому вийти в особливий міжкультурний простір, в інші культурні світи” [5]. Отже, діалог у цьому випадку є основою лінгвокультурологічного напрямку естетичного виховання. Реалізація цього аспекту вимагає лінгвокультурологічного аналізу спеціально відібраних текстів іноземною мовою, фразеологізмів, прислів’їв, приказок і характерних висловів і виявлення фонових знань, культурних концептів, особливостей характеру і світогляду народу країни, мова якої вивчається, і так далі.

Насамкінець іще раз звернемося до важливості естетичного виховання тих, хто навчається, цитуючи заслуженого вчителя О.Г. Сайбедінова, який пояснює важливість предметів естетичного циклу таким чином: “Якщо уявити освіту у вигляді саджанця, то ґрунтом для його розвитку і зростання будуть предмети художньо-естетичного циклу, які розвивають творчу особистість. Потім гілки зазеленіють усвідомлено запитаними спеціальними знаннями: математичними, природничонауковими – різними, і це дає змогу рости і розвиватися всьому саджанцю” [2].

Висновки. Ми дійшли висновку, що естетичне виховання студентів має бути невід’ємною складовою освітнього процесу, оскільки воно сприяє розвитку духовно багаті особистості, яка в майбутньому стане гідним членом суспільства. Існує достатньо форм і методів упровадження естетичного виховання під час вивчення різноманітних дисциплін, у тому числі й іноземної мови.

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bookz.ru/authors/rollan-romen/jean2/1-jean2.html>.
2. Дерюгина И.В. Эстетическое воспитание студентов негуманитарных факультетов в процессе изучения иностранного языка / И.В. Дерюгина // Искусство в школе. – 2008. – № 2. – С. 75–78.
3. Мелик-Пашаев А.А. Гуманизация образования: проблемы и возможности [Электронный ресурс] / А.А. Мелик-Пашаев. – Режим доступа: www.voppsy.ru/issues/1989.
4. Савенкова Л.Г. Полихудожественное образование как фактор формирования современного типа мышления и сохранения здоровья детей и юношества [Электронный ресурс] / Л.Г. Савенкова. – Режим доступа: www.art-education.ru.
5. Стукалова О.В. Культурологические идеи М.М. Бахтина как методологическая основа современной педагогики искусства [Электронный ресурс] / О.В. Стукалова. – Режим доступа: www.art-education.ru/AE-magazine/archive/stukalova_10-12-2006.htm.
6. Суна У.Ф. Учеба – важнейший компонент системы эстетического воспитания студентов / У.Ф. Суна // Эстетическое воспитание студентов в учебном процессе : сб. трудов. – Рига : ЛГУ, 1989. – С. 6–15.

ПІЧКУР М.О.

МЕТОД “ПОРТФОЛІО” ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ДИЗАЙНЕРА

У різних видах професійної діяльності рефлексія відіграє важливу роль. Особливо це стосується творчих професій, у тому числі й дизайнера, діяльність якого неодмінно пов'язана з аналізом як власних, так і чужих творчих досягнень. Тому формування рефлексивної культури має бути пріоритетним напрямом професійної підготовки майбутнього дизайнера у вищому навчальному закладі, бо саме рефлексія зумовлює інтенсивність формування його творчого досвіду, забезпечує переосмислення змісту власної свідомості й усвідомлення ним прийомів власної дизайнерської майстерності. Це визначає надзвичайну значущість використання методу портфоліо в ході предметно-професійної підготовки студентів як форми безперервного оцінювання, завдяки чому навчальне портфоліо легко інтерпретується в професійні й службові системи оцінювання, що дає змогу для пропедевтики формування творчих професійно значущих умінь студентів.

Інтерес до проблеми розвитку рефлексії особистості на різних етапах її розвитку виявляли здебільшого філософи, фізіологи й психологи. Це поняття часто фігурувало в ідеях Арістотеля й Платона, а потім у працях таких філософів, як Г. Гегель, Р. Декарт, Д. Дідро, І. Кант, А. Лейбніц, Дж. Локк, Б. Спіноза, Л. Фейєрбах, І. Фіхте, Ф. Шеллінг. Більш широковживаною категорія рефлексії стала в дослідженнях сучасних філософів і методологів (М. Бахтін, С. Гессен, В. Зінченко, Г. Щедровицький). Але найбільшого переосмислення цей феномен набув у зарубіжній теорії аналітичної та індивідуальної психології (А. Адлер, У. Олпорт, З. Фрейд, Е. Фром, К. Юнг).

У зв'язку з розвитком тенденції гуманізації освіти дослідженню рефлексивних процесів присвятили свої праці вітчизняні психологи й педагоги (Б. Ананьєв, А. Бодальов, Л. Виготський, В. Вульф, В. Давидов, В. Загвязинський, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Д. Ельконін та ін.). Педагогічні аспекти рефлексії досліджують сучасні педагоги – К. Вербова, К. Вазіна, Т. Давиденко, І. Ісаєв, С. Кондратьєва, Ю. Кулюткін, А. Маркова, Г. Сухобська та ін.